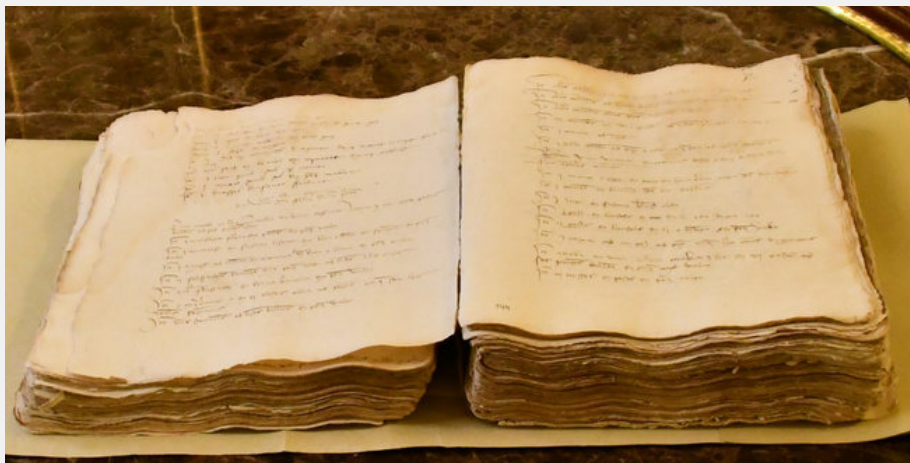

INVENTARI POST-MORTEM DELS BÉNS DE BERNAT GOTMAR, AGRICULTOR, CIUTADÀ DE BARCELONA

Arxiu Històric de Protocols de Barcelona, Simó Carner, Tercius liber inventariorum, 1430 - 1438, f. 143r-149r (AHPB, 112/25).

EL DOCUMENT (1)

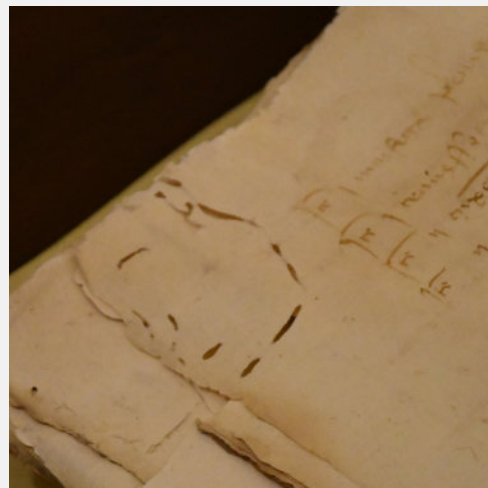
Els inventaris post-mortem són els llistats de totes les possessions, siguin immobles, mobles o rendes, que un difunt posseïa en el moment de la mort. A través d'aquesta font es pot conèixer l'estructura dels habitatges i el que cadascuna de les estances contenia.

L'instrument notarial, que centra la nostra atenció, és un plec format per quatre bifolis, amb tretze de les seves setze pàgines escrites.

Aquest instrument es redactà en dos moments cronològics diferents. El 27 d'octubre de 1432 es va redactar el protocol inicial i la disposició. I probablement es consignà, en el mateix moment, els objectes que es trobaven en l'entrada de l'alberg del difunt Bernat Gotmar. Aquella és la data que es troba a la part superior del protocol. Però la quasi totalitat de l'inventari es realitzà el 13 de febrer de 1433, data que apareix just abans de consignar-se la resta d'objectes de la casa del finat Bernat Gotmar.

Un segon element per argumentar aquesta situació és el fet que els folis 6 vers i 7 recte del plec, on es va redactar l'inventari, es troben en blanc amb les anotacions isolades de «hec autem bona et non alia et cetera», l'inici de la fórmula de tancament de l'inventari, i l'escatocol, on es fa constar la data de tancament de l'instrument i la validació per part de l'atorgant, Pere Cantó, així com la consignació dels testimonis.

1432, octubre, 27 i 1433, febrer, 13. Barcelona
Els inventaris post-mortem són els llistats de totes les possessions, siguin immobles, mobles o rendes, que un difunt posseïa en el moment de la mort. A través d'aquesta font es pot conèixer l'estructura dels habitatges i el que cadascuna de les estances contenia.

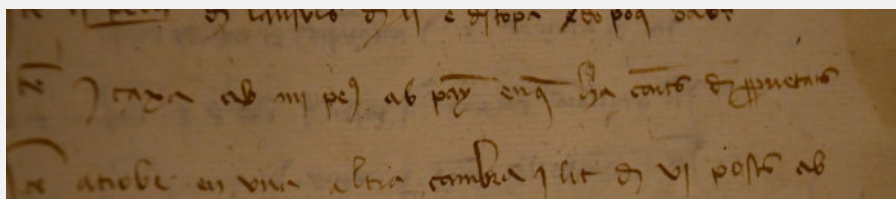
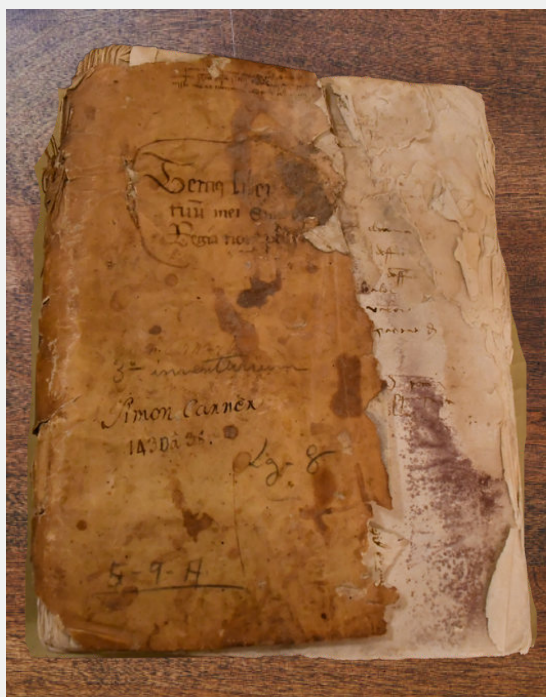
Aquest inventari va ser autoritzat per Simó Carner, que actuà per autoritat reial com a notari per tota la terra i dominació del rei d'Aragó, i com a notari públic de Barcelona des del 14 de novembre de 1416.

EL DOCUMENT (2)

Aquesta situació no és excepcional en la documentació notarial prèvia al segle XVIII. Durant l'edat mitjana, i quasi tota l'època moderna, la producció documental d'àmbit notarial la podem dividir en dos grans blocs, les sèries relatives a la gènesi documental, que correspondrien a les diverses fases de redacció del document en els registres: manuals i llibres comuns; i les sèries documentals dels llibres especials, que aplegarien una única o diverses tipologies documentals, en funció de la clientela del notari.

En aquest cas ens trobem davant d'un llibre especial d'inventaris, amb alguns instruments d'encants, la sèrie relacionada on es registrava el preu pel qual s'havia venut en encant públic els béns que s'havien llistat en els inventaris.

Els inventaris, com els encants, es registraven directament amb la nota del llibre, no tenien la fase de redacció prèvia de la minuta del manual. Però era la dinàmica de la mateixa notaria, i cada cas concret, el que feia que la redacció del registre es fes en un únic moment o en diversos.

Aquest inventari va ser autoritzat per Simó Carner, que actuà per autoritat reial com a notari per tota la terra i dominació del rei d'Aragó, i com a notari públic de Barcelona des del 14 de novembre de 1416. A l'Arxiu Històric de Protocols de Barcelona es conserva gran part del seu fons, compost per trenta-quatre unitats documentals, distribuïdes entre les sèries documentals de manuals i llibres comuns i llibres especials de vendes, de testaments, d'inventaris i encants, de procuracions i de sentències, d'apel·lacions i de requeriments. Aquest fons documental abraça el període 1408-1445. A l'Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona es conserva una única unitat documental de Simó Carner, un capbreu del benefici de Sant Julià de l'església de Santa Maria del Mar de Barcelona, en part també autoritzat pel notari Joan Vilar.

En el mateix volum d'aquest inventari, a continuació, es troba l'instrument on es registrar la venda a l'encant de tots els objectes que foren consignats en l'inventari, amb el seu valor...però aquesta és una altra història.

Si entrem en el contingut pròpiament de l'inventar post-mortem, el document s'inicia amb el protocol, la part que ens informa que Pere Cantó, tutor i curador designat pel veguer de Barcelona per vetllar pels interessos d'Antoni, Caterina i Eufrasina, fills del difunt Bernat Gotmar, va encarregar fer aquest inventari.

EL DOCUMENT (3)

El protocol ens detalla que la dita tutela ordenada pel veguer es materialitzà amb un instrument públic, «per alfabeto diviso», realitzat a la cúria d'aquell oficial reial el primer d'octubre del present any 1432, i que fou autoritzat per Arnau de Millars, per autoritat reial notari públic de la ciutat de Barcelona i escrivà de la cúria del veguer. El cavaller Bernat Terré ostentava el domini útil de l'escrivania de la dita cúria.

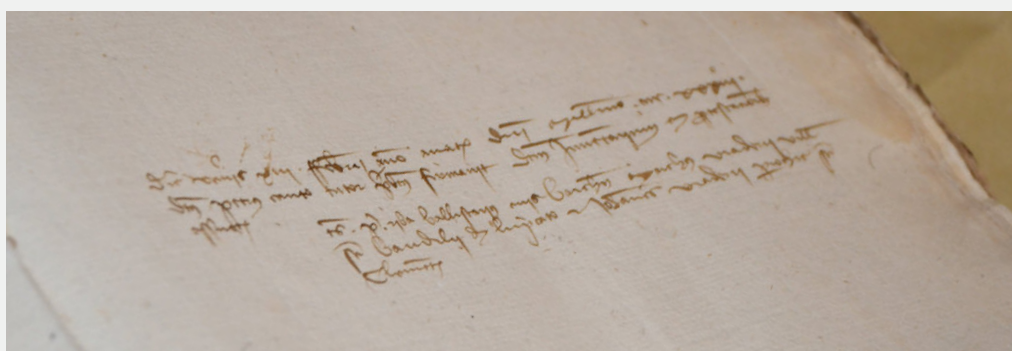
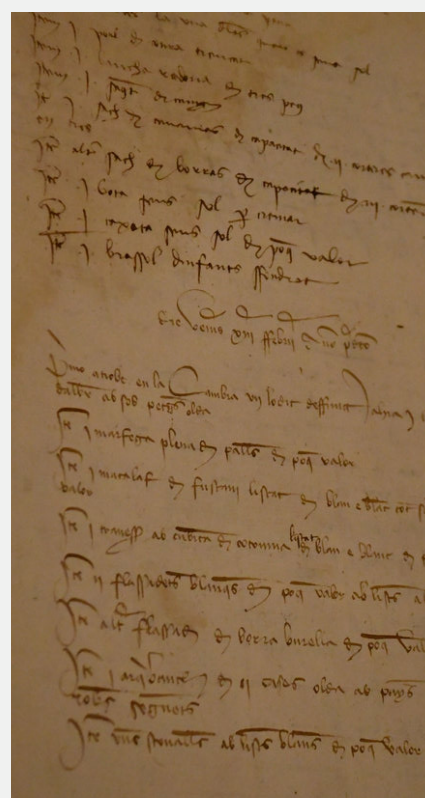
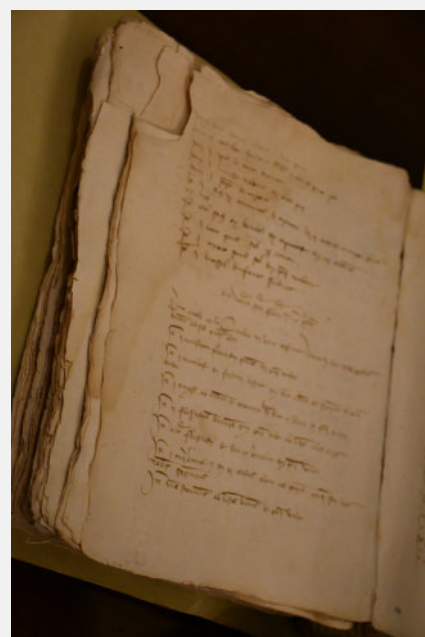
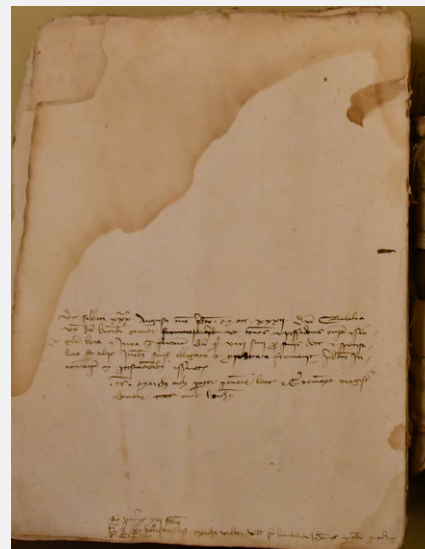
Seguidament, hi ha la consignació de tots els objectes que es trobaven en la residència del difunt Bernat Gotmar. Aquest llistat s'organitza per estances, això ens permet tenir una imatge de la distribució d'objectes pels diferents espais de la casa.

El recorregut s'inicia a l'entrada de l'habitatge, amb l'epígraf «Primo atrobe en l'entrada del alberch del dit deffunt les robes següents». Amb el concepte «robes» es refereixen a objectes d'ús casolà. S'anotaren vint-i-cinc objectes, tals com un cup de roure, diverses botes, alguns mobles senzills i algunes eines, com pintes per pentinar lli o una «destraleta», i també una espasa, amb la baina roja, de «poque valor».

La consignació de la resta d'espais es feu el dia 13 de febrer de 1433, com ja s'ha dit. S'inventarià els objectes que es trobaven «en la cambra un lo dit deffunct jahia», on es va trobar el llit, diverses peces de roba de llit i el mobiliari on guardar aquesta i d'altres peces de tèxtil, i la referència a «l caxa ab llll peus ab pany en que ha cartes de propietats», on es conservava l'arxiu patrimonial que tractarem més endavant. L'inventari segueix amb la descripció de «en una altra cambra», amb un llit i el seu parament, també de «poque valor».

Seguidament, passà a descriure el contingut «en lo celleret». En aquest espai es va trobar parament de la llar divers, des d'una alfàbia de tres quarteres de capacitat, a calderes d'aram, una conca «foradada» o una «de fust ab sercols de ferro», un «arquibanc de ll cosos per tenir scudelles, de poque valor», quantitats d'ordi i forment, forcs d'all, aviram, una pastera, o un «aradre ab rella ab tot son forniment» i un «dayl de sbardissar», entre d'altres.

Sense solució de continuïtat trobem, en primer lloc, una anotació que deixa constància que en el moment de fer-se aquest inventari «té en peyora la dona na Sibilia, guarda dels infants del Spital, per VII sous, una olla de coura de capacitat de VI scudelles». Seguidament, es fa la relació de totes les escriptures de propietat que formaven l'arxiu patrimonial del difunt Bernat Gotmar, que tot seguit tractarem.

Es presenta el cas d'un instrument notarial «per alfabet diviso». Amb aquesta expressió s'indica que l'instrument (una tutela) es va redactar de manera duplicada en un pergamí, i entre tots dos redactats es van escriure unes lletres de l'alfabet, i a continuació el pergamí es va partir pel mitjà d'aquelles.

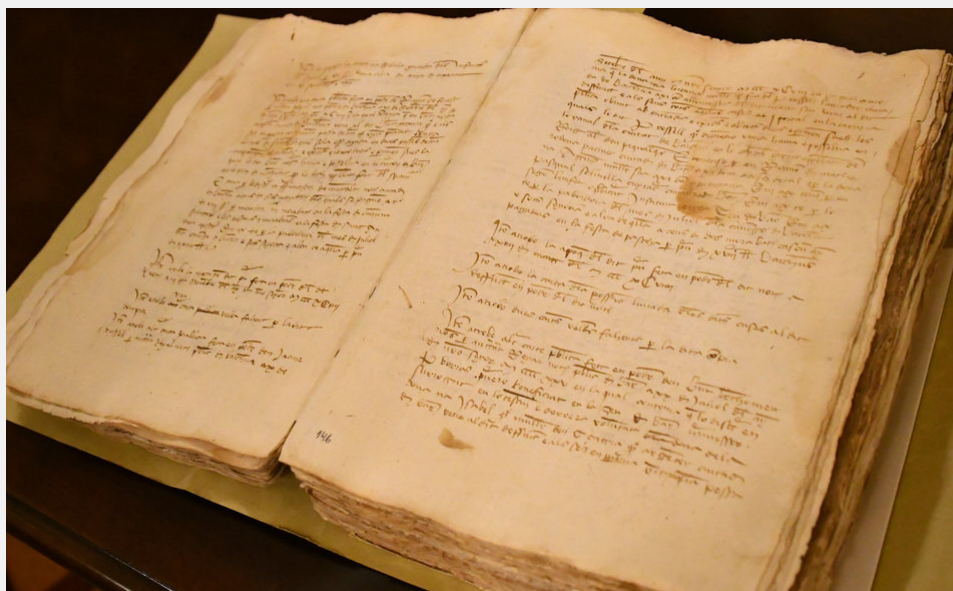
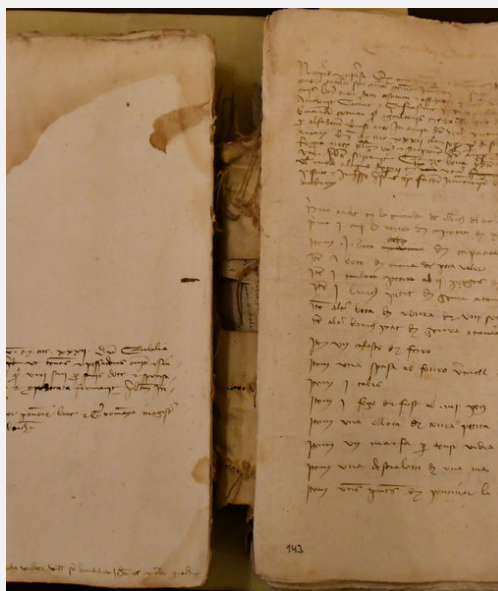
ELS DOCUMENTS (1)

El primer document que aquest inventari post-mortem ens dona notícia el trobem referenciat a partir del protocol, en el que ens diu que la intervenció pública per tal de garantir els interessos dels fills del difunt Bernat Gotmar, amb la designació d'una persona que vetllés per aquells, es va materialitzar en un instrument de tutoria, «per alfabeto diviso». Amb aquesta expressió s'indica que l'instrument de tutela es va redactar de forma duplicada en un pergamí, i entre ambdós redactats s'escrigueren unes lletres de l'alfabet, presumiblement «ABC», i tot seguit el pergamí es partí pel mig d'aquelles. Aquesta era una forma de validar els documents originals amb valor probatori. El material en el qual es redactà aquell document de tutela d'Antoni, Caterina i Eufrasina per part de Pere Cantó fou pergamí, el material utilitzat en els documents originals fins ben entrat el segle XVIII.

Per altra banda, també s'aportà informació referent al context de producció de l'instrument de tutoria, i de l'escrivania de la cúria del veguer en general. Per començar, se'ns informa que Arnau de Millars era el notari que tenia la fe publica administrativa, exercint d'escrivà de la cúria del veguer. Que notaris ocupessin aquests càrrecs fou una constant en totes les institucions, des de la cancelleria reial als òrgans de govern municipal, fins a l'aprovació de la vigent Llei del Notariat de 1862. D'Arnau de Millars no es conserva el fons que aquell hagués pogut produir en la seva activitat de fedatari extrajudicial. I, a més a més, coneixem la situació jurídica d'aquell moment de l'escrivania de la cúria del veguer. Estava arrendada a un particular, el cavaller Bernat Terré, que n'ostentava el domini útil, i per tant rebia una renda d'aquesta.

El gruix de referències de documents el trobem, com s'ha dit, al final de la relació d'objectes que hi havia en el celler de l'alberg de Bernat Gotmar.

Amb aquestes entrades se'ns dibuixa un arxiu patrimonial d'un agricultor. Són un total de trenta-set documents consignats en vint-i-set entrades, cinc de les quals fan referència a més d'un document.

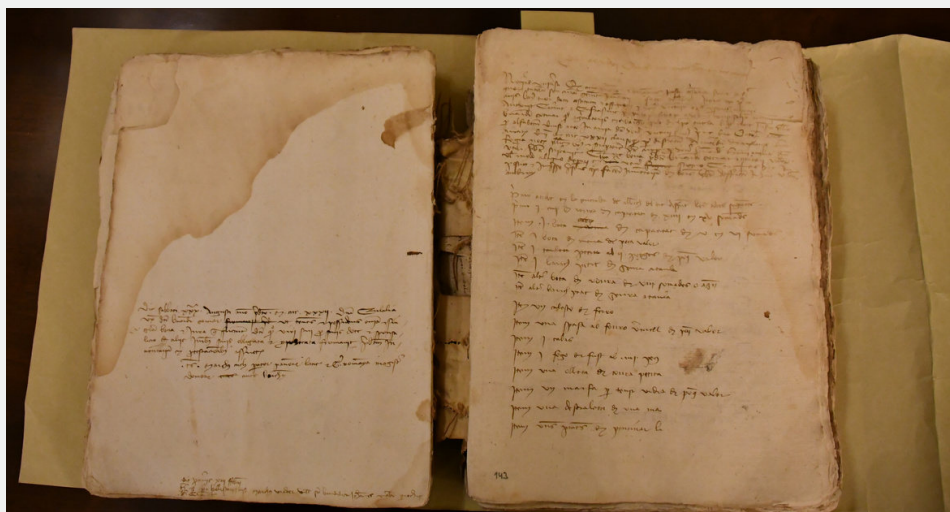
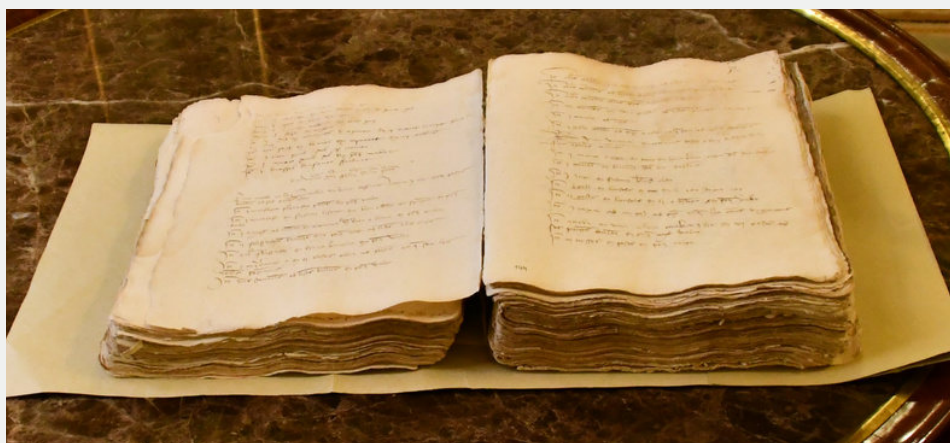

ELS DOCUMENTS (2)

Els trenta-set documents tracten un total de set propietats immobles, sis parcel·les de terres i una casa. El notari Simó Carner, autoritzant de l'inventari post-mortem que estem veient, feu una descripció detallada de les característiques de les propietats: notaris autoritzants, datació, descripció sumària de la propietat, i drets i censos que afectaven les propietats en qüestió. A continuació, per cadascuna de les propietats, cita les èpoques i «cartes velles», fossin trasllats o no, que estaven relacionades amb les propietats en qüestió. Totes aquestes «cartes» es refereixen a documents redactats en suport pergamí, el material utilitzat per fer els documents originals, que fins a mitjans del segle XVIII els notaris entregaran als atorgants, els clients. Amb l'entrada en vigor de la Pragmàtica d'Alcalà, de 1503, a Catalunya, en el 1736 i el 1755, els notaris conservaran els originals dels instruments notariais, les matrius, que formaran el Protocol, i els atorgants rebran còpia de la dita matriu.

Aquests documents estarien guardats en la caixa «ab llll peus ab pany en que ha cartes de propietats» que, com s'ha esmentat a l'inici de la descripció dels objectes que es trobaven en les diferents estances de l'immoble, era ubicada a «la cambra un lo dit deffunct jahia».

Amb els inventaris post-mortem ens podem apropar al contingut de les cases en les diverses èpoques històriques, i com es distribuïen els objectes entre les diverses estances. I amb aquest inventari en concret hem pogut tenir notícia de la forma de generar documents al segle XV i quins documents formaven l'arxiu patrimonial d'un agricultor.

PER CONÈIXER MÉS

Cases i Loscos, Lluïsa, Catàleg dels Protocols Notariais de Barcelona. 2. Altres arxius, Barcelona: Fundació Noguera, 1990.

Cases i Loscos, Lluïsa, Inventari de l'Arxiu Històric de Protocols de Barcelona. I. Segles XIII-XV, Barcelona: Fundació Noguera, 2001.

Lencina i Pérez, Xavier, «Espais i objectes quotidians. Els inventaris post mortem catalans en el context europeu», Pedralbes (Barcelona), 18-1 (1998), p. 303-310.

Moreno Claverías, Belén (ed.), Els inventaris post-mortem. Una font per a la història econòmica i social. Biblioteca d'Història Rural, Col·lecció Fonts, 8. Girona: Associació d'Història Rural de les Comarques Gironines, Centre de Recerca d'Història Rural (Institut de Recerca Històrica) de la Universitat de Girona, Documenta Universitaria, 2018

